

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Framgångsrika undervisningsmetoder för tidig avkodning

En litteraturstudie om tidig läsundervisning i det heterogena klassrummet

KURS	<i>Examensarbete 1 för grundlärare F-3, 15 hp</i>
PROGRAM	<i>Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3</i>
FÖRFATTARE	<i>Ronja Claesson, Selma Hammarberg</i>
EXAMINATOR	<i>Catarina Schmidt</i>
TERMIN	<i>VT25</i>

SAMMANFATTNING

Ronja Claesson, Selma Hammarberg

Framgångsrika undervisningsmetoder för tidig avkodning - En litteraturstudie om tidig läsundervisning i det heterogena klassrummet

Successful teaching methods for early decoding – A literature study on early reading instruction in the heterogeneous classroom

Antal sidor: 30

Litteraturstudien undersöker framgångsrika undervisningsmetoder inom den tidiga läsundervisningen, med fokus på avkodning. PIRLS och PISA har visat elevers försämrade läsförmågor, vilket även påverkar senare läsframgångar. Även den aktuella debatten om en läskris i Sverige gör ämnesområdet intressant att undersöka. Syftet med litteraturstudien är att granska hur ett urval av vetenskapliga studier beskriver hur lågstadielärare kan utforma tidig läsundervisning i det heterogena klassrummet. Syftet besvaras utifrån frågeställningarna: Vilka undervisningsmetoder har enligt forskning visat sig framgångsrika när det gäller tidig avkodning? Vad är av vikt för lärare att kunna för att stötta elevers potentiella avkodningssvårigheter och tidiga läsinlärning?

Efter strukturerade sökningar i databaser, söktjänster och tidskrifter analyserades 14 vetenskapliga källor, både internationella och nationella. Analysen identifierade flera undervisningsmetoder som visat sig framgångsrika för elevers avkodningsförmåga, alla med explicita inslag. Det har blivit tydligt att en strukturerad avkodningsundervisning med phonics, samt undervisning med multisensoriska inslag kan åstadkomma positiva effekter för elevers tidiga läsinlärning. Även samspelet mellan av- och inkodning kan nyttjas för att stärka den tidiga avkodningen. Litteraturstudien har även undersökt vilka lärarkompetenser inom den tidiga läsundervisningen de vetenskapliga källorna lyft fram. Efter analys av studierna har det visats att den tidiga läsundervisningen påverkas av lärares engagemang, intresse och kunskaper.

Nyckelord: avkodning, undervisningsmetoder, phonics, explicit, multisensorisk, lärarkompetens, läsinlärning

---

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	3
3. Bakgrund.....	4
3.1 Styrdokumentens relation till läsning	4
3.2 Tidigare rapporter	4
3.3 Elevers tidiga läsinlärning.....	5
3.3.1 Fonologisk och fonemisk medvetenhet	6
3.3.2 Avkodning	6
3.3.3 Läsning och The Simple View of Reading.....	7
3.4 Explicit läsundervisning.....	7
4. Metod.....	8
4.1 Informationssökning	8
4.2 Urval.....	9
4.2.1 Kriterier för inklusion	9
4.2.2 Urvalsprocessen.....	9
4.3 Materialanalys	11
4.4 Artificiell Intelligens	11
5. Resultat	12
5.1 Vikten och effekterna av explicita läsundervisningsmetoder	12
5.1.1 Phonics som undervisningsmetod.....	13
5.1.2 Undervisningsmetod med integrerad av- och inkodning.....	14
5.1.3 Multisensorisk undervisningsmetod	15
5.2 Lärares didaktiska val	17
5.2.1 Lärares kompetenser om läsinlärning och läsutveckling.....	19
6. Diskussion.....	21
6.1 Metoddiskussion	21
6.2 Resultatdiskussion.....	22
6.2.1 Framgångsrika undervisningsmetoder.....	22
6.2.2 Lärarkompetenser	23
6.2.3 Vikten av en tidig och effektiv läsundervisning	25
6.3 Vidare forskning	25
Referenslista	27
Bilagor	
Bilaga 1: Diagram över urvalsprocessen	
Bilaga 2: Översikt över analyserat material	

1. Inledning

Att kunna läsa kan tänkas vara en självklarhet då det är något vi har användning och behov av i livets olika sammanhang. Enligt den rådande läroplanen för grundskolan (Skolverket, 2024b, s. 7) är ett av skolans uppdrag att förbereda elever för att bli goda aktiva samhällsmedborgare. En viktig kunskap för att kunna delta i samhället är att läsa. Läsfärdigheter har stor betydelse för att klara sig på den framtida arbetsmarknaden, men också för den personliga utvecklingen. Trots läsningens betydande roll har studien PIRLS, *Progress in International Reading Literacy Study*, från år 2021 visat att elevers läsförmågor försämrats sedan 2016 (Skolverket, 2023a, s. 22).

Just nu pågår en debatt om att en så kallad läskris som råder i Sverige. Fälth och Hallin (2023, s. 4) förklarar en sida av debatten som menar att läskrisen beror på att det saknas vägledning för lärare vad gäller hur de ska utforma läsundervisningen i de tidiga åldrarna. Det är även brist på beskrivningar i styrdokumentet av bland annat phonicsundervisning. Däremot menar Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC, 2024) att det råder en ”SVA-kris”¹, då det till stor del är elever med annat modersmål som visar svaga resultat och inte når målen. Läsinlärningen är annorlunda för elever med svenska som andraspråk då de samtidigt utvecklar samma färdigheter i sitt förstaspråk. Det är dessa elever som främst blir drabbade då de inte får tillgång till undervisning i svenska som andraspråk, vilket är viktigt att beakta. Även vad gäller SVA-elevers läsinlärning finns en brist angående lärares kompetens (NC, 2024).

Bortsett från vad som orsakat läskrisen, är det tydligt att det behöver ske en förändring och förbättring av tidig läsundervisning. En aktuell bloggare, debattör och författare som benämner sig som Rektor Linnea (2024), belyser vikten av den tidiga läsundervisningen som inte får bortprioriteras. Linnea menar att en orsak till elevers bristande läskunskaper är att elever i de tidiga skolåren inte får ta del av en systematisk undervisning i phonics-, ord- och språkförståelse. En grundorsak till detta anser hon vara lärares bristande kompetenser om elevers tidiga läsinlärning (Rektor Linnea, 2024). I relation till detta påpekar Catarina Schmidt (2023a) att elever också är beroende av sammanhang och upplevelsebaserad läsning där de motiveras till vidare utforskande av skriftspråket.

---

¹ ”SVA” står för ”svenska som andraspråk”.

Lärare i lågstadiet lägger grunden för att elever ska kunna ha möjlighet att uppnå samhällets förväntningar. Läsning är komplext och kräver stora kognitiva kompetenser för att avkoda och även språkliga kompetenser för att förstå det man läser. Läsmodellen *The Simple View of Reading* förklarar att läsförståelse inte kan uppnås utan en god avkodningsförmåga, då all energi ägnas åt att avkoda texten (Bøg et al., 2019, s. 6). Den första essentiella byggstenen för att utveckla läsförmågan anser vi därför vara avkodning. För oss är det därför viktigt att i denna litteraturstudie ta reda på hur lärare i lågstadiet kan utforma den tidiga läsundervisningen på mest effektivt sätt för att stötta alla elever.

Litteraturstudien baseras på 14 vetenskapliga källor som undersöker framgångsrika undervisningsmetoder för att främja elevers tidiga avkodningsförmåga i F-3, samt vad lärare behöver kunna för att stötta elevers tidiga läsinlärning och potentiella avkodningssvårigheter. Sökningar har genomförts via söktjänsten Primo och databasen ERIC. Övriga vetenskapliga källor har också inkluderats.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med litteraturstudien är att granska hur ett urval av vetenskapliga studier beskriver hur lågstadielärare kan utforma tidig läsundervisning i det heterogena klassrummet. Syftet besvaras utifrån följande frågeställningar:

1. Vilka undervisningsmetoder har enligt forskning visat sig framgångsrika när det gäller tidig avkodning?
2. Vad är av vikt att lärare ska kunna för att stötta elevers potentiella avkodningssvårigheter och tidiga läsinlärning?

3. Bakgrund

I det här avsnittet presenteras och beskrivs begrepp och information som är väsentlig för fortsatt läsning av litteraturstudien. Avsnittet är strukturerat efter följande huvudrubriker:

3.1 Styrdokumentens relation till läsning, 3.2 Tidigare rapporter, 3.3 Elevers tidiga läsinlärning och 3.4 Explicit läsundervisning.

3.1 Styrdokumentens relation till läsning

I den rådande läroplanen (Skolverket, 2024b, s. 6) står det framskrivet att skolan ska skapa en likvärdig utbildning som anpassas till varje elevs behov och förutsättningar. Som tidigare nämnt i inledningen beskriver läroplanen även skolans uppdrag såsom att förbereda elever för att i framtiden kunna orientera sig i världen och vara aktiva samhällsmedborgare (Skolverket, 2024b, s. 7). Världen idag är starkt präglad av digitala medier och ett ständigt informationsflöde där människor måste kunna ta till sig men också sortera informationen de möter. En förutsättning för att kunna ta del av dagens samhälle är läsningen. Vidare beskriver läroplanen (Skolverket, 2024b, s. 8) att språk, lärande och identitetsutveckling är starkt associerade med varandra. Språket innefattar inte endast förmågan att samtala, utan också att kunna ta till sig information genom läsning. I kursplanen för svenska (Skolverket, 2024b, s. 230-231) står det att lärare i årskurs F-3 genom undervisning ska stimulera elever till att vilja läsa. Vidare beskrivs hur elever ska kunna söka information, samt läsa och analysera olika typer av texter. Kursplanen för svenska (Skolverket, 2024b, s. 231) beskriver även att elever ska få lära sig strategier för att avkoda, förstå och tolka ord, begrepp och texter. I kursplanen för svenska finns däremot inga konkreta beskrivningar av läsinlärning, trots dess signifikanta betydelse för elever i lågstadiet (Herkner, 2022, s. 18). En förutsättning för att utveckla samtliga förmågor i ämnet svenska, likväl som i övriga skolämnen, är läsförmågan. Elever möter olika typer av text i nästintill alla ämnen i form av exempelvis instruktioner, faktatexter eller låttexter.

3.2 Tidigare rapporter

Som tidigare nämnt i inledningen visar studien PIRLS att elevers läsförmågor försämrats från 2016 till 2021². En sammanställning visar att Sverige, samt andra länder som deltog, har genomgått en generell nedåtgående förändring under denna tidsperiod (Skolverket,

---

² Figur 2.2 i Skolverkets sammanställning av PIRLS visar att resultatet har minskat från 555 till 542 poäng, alltså en avvikelse på 13 poäng. Däremot skrivs det i löpande text att poängen minskat med ett genomsnitt på 12 poäng (Skolverket, 2023a, s. 22). Vilket av resultaten som stämmer kan inte konstateras i litteraturstudien.

2023a, s. 22). I Sverige kunde en koppling tydas mellan elevers hemresurser och resultat. Elever med lägre grad hemresurser har försämrat sina resultat sedan 2016, medan elever med högre grad hemresurser ligger kvar på samma nivå. Hemresurser är ett index som baseras på antal böcker och barnböcker i hemmet, hemresurser för studiestöd, föräldrarnas högsta utbildningsnivå samt deras yrkesstatus (Skolverket, 2023a, s. 34, 74). Även PISA visar att elevers resultat i läsförståelse har förändrats från år 2000 – 2022³. Elever mäts i tre nivåer: *under nivå 2*, *nivå 2* och *nivå 5 och över*. Ligger elever på *under nivå 2* så förväntas de klara av de minst komplexa läsuppgifterna. *Nivå 2* är basnivån för läsförståelse och ligger till grund för fortsatt lärande och *nivå 5 och över* redogör för de mer komplicerade läsuppgifterna. I Sverige nådde 24 procent av eleverna inte upp till basnivån och endast 10 procent ligger på *nivå 5 och över* (Skolverket, 2023b, s. 20).

3.3 Elevers tidiga läsinlärning

Skolans uppdrag är att skapa en kompensatorisk undervisning där elevers olika behov bemöts för att väga upp deras individuella förutsättningar för att de ska kunna ta del av utbildningen (Skolverket, 2022, s. 8). Dagens klassrum är heterogena där skillnader i elevers läsförmågor också grundar sig i deras bakgrund och modersmål. Under läsåret 2023/24 var antalet elever i grundskolan med svenska som andraspråk 153 000, vilket motsvarar cirka 14 procent av alla elever i grundskolan (Skolverket, 2024a, s. 21). Utöver elevers varierande språk, bär de även med sig olika erfarenheter och kunskaper vad gäller läsning när de börjar skolan. Barn med starkare läsförmågor innan skolstart har goda förutsättningar att lära sig läsa snabbare och bättre än de barn som inte har samma förmågor eller erfarenheter av läsning (Ryder et al., 2007, s. 351). Med elevers varierande läskunskaper kommer den fortsatta läsinlärningen och läsutvecklingen se olika ut. Studier har visat hur elever redan vid 5–7 årsåldern kan se kopplingar mellan sina prestationer och den egna förmågan. Det innebär att det redan från tidig ålder finns en självmedvetenhet hos elever om deras framgångar, men också eventuella misslyckanden (Bøg et al., 2019, s. 4). Andra studier visar att elever med lässvårigheter i de första skolåren tenderar att ha bestående problem in i de senare årskurserna (Herkner, 2022, s. 17). Det finns även risk att elever med svårigheter som inte uppmärksammas i tid kan förlora självförtroendet. Konsekvenserna för den tidiga läsinlärningen relateras till Matteuseffekten, som innebär att klyftan mellan duktiga och mindre duktiga läsare växer över tid. På sikt tenderar elever

---

³ Medelvärdet i läsförståelse har från 2018 till 2022 sjunkit med 19 poäng (Skolverket, 2023b, s. 22).

som är duktiga läsare från start att fortsätta i den riktningen, medan elever med svårigheter får en negativ nedåtspiral i sin läsutveckling (Carreker et al., 2007, s. 188).

Läsningen måste ses ur ett bredare perspektiv och kan illustreras som en integrering av tre läsaspekter: *funktionell läsning, reflekterande och kritisk läsning och upplevelsebaserad läsning* (Schmidt, 2021, s. 83–84). Det behöver finnas en balans mellan dessa tre för att låta elever ta del av läsningens alla möjligheter. Den funktionella läsningen, där avkodning ingår, krävs för att elever ska kunna läsa på egen hand, men på sikt leder läsförmågan till mycket mer än så. Att kunna läsa möjliggör nya upplevelser i möten med litteratur (Schmidt, 2021, s. 95). Litteraturstudien tar utgångspunkt i att avkodning måste ses i ett större sammanhang, som inte kan isoleras till en ensamstående komponent.

3.3.1 Fonologisk och fonemisk medvetenhet

Fonologisk medvetenhet är en viktig byggsten för den tidiga läsinläringen. Den fonologiska medvetenheten handlar om att vara medveten om språkets ljudmässiga uppbyggnad (Alatalo, 2011, s. 78). Fonologisk medvetenhet innefattar även den fonemiska medvetenheten, som istället handlar om förmågan att identifiera samt manipulera enskilda språkljud (Schmidt, 2023b, s. 47). Ryder et al. (2007, s. 351) belyser att fonemisk medvetenhet är det första väsentliga som barn lär sig relaterat till den tidiga läsinläringen. Fonemisk medvetenhet innebär att kunna koppla grafem till fonem, av andra också benämnt som bokstav och ljud, för att sedan skapa nya ord. Om barn inte utvecklar en fonemisk medvetenhet i tidig ålder finns det risk för framtida lässvårigheter och minskad läsmotivation, vilket följer den negativa Matteuseffekten (Ryder et al., 2007, s. 351).

3.3.2 Avkodning

Avkodning avser den tekniska aspekten av läsning, men förutsätter inte att man förstår det som lästs. Vid avkodning ljudas en bokstav i taget som sedan förs samman till ett fullständigt ord. Avkodningen kräver fonologisk och fonemisk medvetenhet. Den fonemiska medvetenheten gör att eleven lättare kan upptäcka stavfel och avkoda obekanta ord (Frank & Herrlin, 2023, s. 58–59). För att utveckla en avkodningsförmåga behöver elever knäcka den alfabetiska koden samt lära sig kopplingen mellan fonem och grafem (Castles et al., 2018, s. 9). Avkodning har bevisat sig avgörande för läsförståelseutvecklingen (Fälth et al., 2023, s. 234). Mentala representationer är en del av avkodningen där bokstavskombinationer man ser kopplas till långtidsminnet och därmed

bildar ett större ordförråd (Frank & Herrlin, 2023, s. 59). Avkodningsutvecklingen beskrivs ofta bestå av fyra faser. I den första fasen, *psuedoläsning*, låtsasläser barnet. I den andra fasen, *logografisk läsning*, känner barnet igen grafiska former och mönster, exempelvis logotyper. Den tredje fasen, *alfabetisk läsning*, är då barnet börjar tyda kopplingar mellan bokstav och ljud. I den fjärde fasen, *ortografisk läsning*, har barnet automatiserat sin avkodning (Schmidt, 2023b, s. 58). Det som vill uppnås är den automatiserade avkodningen för att frigöra mentala resurser som istället kan användas för att förstå den lästa texten (Fälth et al., 2022, s. 234). Schmidt (2023b, s. 60) förklarar att avkodningen sker i 3 steg. Steg 1 innebär att barnet ska kunna urskilja det ord som ska avkodas. I steg 2 ska barnet kunna dela upp ordet i fonem, vilket leder till steg 3 då de skapar en förståelse för varje bokstavsnamn, hur de låter, ser ut och i vilken ordning de kommer.

3.3.3 Läsning och The Simple View of Reading

Läsningen är som tidigare beskrivet en komplex uppgift, som innefattar flera kognitiva påfrestningar. Läsmodellen *The Simple View of Reading (SVR)* togs fram av Gough och Tunmer år 1986 (Fälth et al., 2023, s. 234). Modellen kan kortfattat skrivas som Läsning = avkodning x språkförståelse (Herkner, 2022, s. 18). Läsning handlar i SVR-modellen om läsförståelse, som avkodningsförmågan samt språkförståelsen lägger grunden för (Herkner, 2022, s. 19). Språkförståelse innebär att förstå det talade språket. Språkförståelse tillsammans med avkodning går hand i hand för att skapa en läsförståelse (Nation, 2019, s. 48). Hos elever kan det finnas brister eller svårigheter gällande en eller båda av dessa komponenter, utan den ena uppnås inte läsningen (Herkner, 2022, s. 18).

3.4 Explicit läsundervisning

Studier med fokus på läsundervisning betonar ofta vikten av explicit, direkt och systematisk undervisning. En direkt eller explicit undervisning kan beskrivas som att lärare förmedlar ny information till elever genom meningsfulla möten (Rupley et al., 2009, s. 126). Explicit undervisning handlar om att ge elever rätt stöd och guidning i sitt lärande. Strukturen för den explicita undervisningen kan med fördel följa flera systematiska steg. Det handlar om att presentera ny information genom att relatera den till elevers tidigare kunskaper, därefter behöver läraren förklara varför den nya kunskapen är användbar. När den nya informationen lärs ut behöver det göras stegvis och förstärkas med modellering och guidning. De systematiska stegen leder till att låta eleverna öva individuellt i olika lässammanhang (Rupley et al., 2009, s. 126).

4. Metod

I metodavsnittet presenteras metoden för utförandet av litteraturstudien med huvudrubrikerna: 4.1 Informationssökning, 4.2 urval, 4.3 Materialanalys och 4.4 Artificiell Intelligens. Med hjälp av databaser, söktjänster samt annan informationssökning har resultat från 14 vetenskapliga källor analyserats och sammanställts.

4.1 Informationssökning

Databasen ERIC (*Education Resource Information Center*) och söktjänsten Primo via Jönköping University har använts för att söka efter vetenskapliga källor. Vid den första sökningen på Primo var målet att hitta källor som lyfte fram olika undervisningsmetoder för att utveckla elevers avkodningsförmåga.

Vid sökning i databaser är det av vikt att avgränsa sina resultat genom exempelvis sökord och tidsintervall (Nilholm, 2017, s. 135). Sökningarna filtrerades på år 2000 och framåt. Initialt användes både svenska och engelska sökord för att bredda sökningen. Det som upptäcktes var att engelska källor utgjorde en majoritet av träffarna, därmed användes i fortsättningen främst engelska sökord. Sökorden vid den inledande sökningen var *decode*, *decoding*, *early reading*, *struggling readers*, *read*, *reading*, *Sweden*, *elementary*, *teaching method*, *interventions*, *avkodning*, *undervisning*, *läsundervisning*, *undervisningsmetod*, *lässvårigheter* och *lågstadiet* i varierande kombinationer. Sökningen fortsatte främst på ERIC där fler träffar var på engelska. Parallellt med dessa sökningar användes fortsatt Primo, där sökningarna varierade på engelska och svenska. Under sökarbetet upptäcktes att flera resultat innehöll *phonics*, *multisensory* och *explicit*, därmed kompletterades olika sökningar med dessa sökord. Sökningarna som resulterade i de valda källorna presenteras i tabell 1 nedan.

Tabell 1 Söktabell

Söktabell				
Söktjänst/ databas & datum	Sökord	Eventuella avgränsningar	Antal träffar	Antal valda källor
Primo 2025-01-20	läsundervisning	Peer Review	30	2
Primo 2025-02-19	interventions and decoding and "early reading"	Peer Review 2000-2025	149	1
Primo 2025-02-18	reading and Sweden and phonics	Peer Review 2000-2025	49	1
ERIC 2025-01-30	noft(decoding) and noft("teaching methods") and noft("reading")	Peer Review	352	1

		2000–2029 ⁴		
ERIC 2025-02-09	noft(decoding) and noft(“struggling readers”) and noft(read*)	Peer Review 2000–2029	90	1
ERIC 2025-01-27	noft(reading) and noft(multisensory)	Peer Review 2000–2029	118	2
ERIC 2025-01-16	noft(phonics) and noft(read*) and noft(“teaching method*)	Peer Review 2000–2029	318	2

Övriga vetenskapliga källor som inkluderats och som inte har sökts fram i ERIC eller Primo är tidskrifter och webbplatser vi hänvisats till via högskolan. En artikel och två avhandlingar hämtades från Skolporten, där sökorden för två av dessa var *läsinlärning* och för den tredje var det *lässvårigheter*. Sökningen filtrerades på ”forsknings- och utvecklingsartiklar”. En fjärde artikel söktes i tidskriften *Utbildning & Lärande*, med sökningen *svenska som andraspråk i lågstadiet*.

4.2 Urval

I följande avsnitt beskrivs vilka kriterier som låg till grund för vilka vetenskapliga källor som inkluderades i litteraturstudien. Vidare beskrivs urvalsprocessens tillvägagångssätt, samt en överblick över slutgiltigt urval av källor. Ett diagram över urvalsprocessen är bifogad som Bilaga 1.

4.2.1 Kriterier för inklusion

För att avgöra om en källa var relevant för vidare analys formulerades några kriterier för inklusion att utgå ifrån. Det första kriteriet för sökningen var att filtrera på Peer Review-granskade källor. Sökningen filtrerades från år 2000 och framåt, då studiernas resultat är av relevans inom det tidsspannet. Källorna skulle också utgå från de årskurser som är i fokus, förskoleklass till årskurs 3. Ett annat kriterium för inklusion var att källorna skulle innehålla beskrivningar av hur lärare kan stötta och utveckla elevers avkodningsförmåga genom olika undervisningsmetoder som beprövats och visat sig framgångsrika. Vi hade även i beaktning att källan skulle vara skriven på engelska eller svenska.

4.2.2 Urvalsprocessen

För att avgöra källornas relevans för studien läste vi först abstract och slutsats, samt sökläste innehållet för att hitta de nyckelord och delar vi begränsat arbetet till. Om källan mötte kriterier för inklusion, kunde närläsningen påbörjas. Efter läsning av fulltext upptäcktes ibland att källan hade fel fokus, och därmed föll den bort från urvalet. Det

⁴ Vid sökning i ERIC blev året automatiskt ändrat till 2029, trots att vi inte kan söka längre än till 2025. Det är ingen medveten avgränsning utan endast en konsekvens vid sökningen.

slutgiltiga urvalet bestod av 14 vetenskapliga källor, varav 12 var artiklar och 2 var avhandlingar. De utvalda källorna är både internationella och nationella. Urvalet presenteras nedan i tabell 2. Materialet som uppfyllde kriterier för inklusion samlades och strukturerades i en matris över analyserat material (se Bilaga 2) och användes vid presentationen av resultaten. Matrisen beskriver kort varje artikels syfte, resultat, design, urval, datainsamling, teoretisk utgångspunkt och landet där studien utförts.

Tabell 2 Slutgiltigt urval av artiklar och avhandlingar

Författare	Titel	Tidskrift	Årtal
Alatalo, T.	Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1-3 - om lärares möjligheter och hinder	DIS. Göteborgs universitet	2011
Andersson, U.B. & Löfgren, H.	Bedömningar för anpassning i tidig läsundervisning: Lärares erfarenheter av att utveckla elevers avkodningsförmåga	Pedagogisk forskning i Sverige	2021
Bøg, M., Dietrichson, J. & Aldenius Isaksson, A.	En multisensorisk läsinlärningsmetod för elever med risk för lässvårigheter – Resultat från ett randomiserat fältexperiment	Institutet för arbetsmarknads och utbildningspolitisk utvärdering	2019
Campbell, M.L., Helf, S. & Cooke, N.L.	Effects of Adding Multisensory Components to a Supplemental Reading Program on the Decoding Skills of Treatment Resisters	Education & Treatment of Children	2008
Duek, S., Lindholm, A. & Ljung Egelang, B.	Läsundervisning i en språkligt heterogen lågstadielklass	Utbildning & Lärande	2022
Egerhag, H., Fälth, L., Nilvius, C. Selenius, H. & Svensson, I.	Promoting decoding among young students with Swedish as a first and second language within a response to intervention model	Journal of Childhood, Education & Society	2023
Joshi, R.M., Dahlgren, M. & Boulware-Gooden, R.	Teaching Reading in an Inner City School through a Multisensory Teaching Approach	Annals of Dyslexia	2002
Juel, C. & Minden-Cupp, C.	Learning to Read Words: Linguistic Units and Instructional Strategies	Reading Research Quarterly	2000
Levlin, M.	Lässvårigheter, språklig förmåga och skolresultat i tidiga skolår. En undersökning av 44 elever i årskurs 2 till 3	DIS. Umeå Universitet	2014
Levlin, M. & Nakeva von Mentzer, C.	An evaluation of systematized phonics on reading proficiency in Swedish second grade poor readers: Effects on pseudoword and sight word reading skills	Dyslexia	2020
Lund, A., Osman, A. & Lund, S.	Interaktionsförutsättningar och skolframgång i en mångkulturell lågstadieskola.	Pedagogisk forskning i Sverige	2024
Roberts, T.A. & Meiring, A.	Teaching phonics in the context of children's literature or spelling: Influences on first-	Journal of Educational Psychology	2006

	grade reading, spelling, and writing and fifth-grade comprehension		
Ryder, J.F., Tunmer, W.E. & Greaney, K.T.	Explicit instruction in phonemic awareness and phonemically based decoding skills as an intervention strategy for struggling readers in whole language classrooms	Reading and Writing	2007
Weiser, B.L.	Ameliorating Reading Disabilities Early: Examining an Effective Encoding and Decoding Prevention Instruction Model	Learning Disability Quarterly	2002

4.3 Materialanalys

Om en källa ansågs relevant för litteraturstudien påbörjades en analys av den. Bearbetningen av det insamlade materialet började med att vi enskilt läste igenom texten. Under läsningen färgmarkerades texten i olika färger utifrån frågeställningar och övrig väsentlig information. Efter varje färdgläst artikel diskuterades innehållet gemensamt och de delar som ansågs användbara lyftes fram. Under tiden som källorna färgmarkerades, fördes anteckningar i ett separat dokument om innehåll som var relevant för litteraturstudiens resultat. I anteckningsdokumentet började likheter och skillnader mellan källornas resultat att framträda tydligare. Det här arbetet ledde oss fram till att strukturera källornas innehåll i teman, vilket gav en överblick över dess huvudsakliga syfte och resultat. Temana för resultatet är uppdelat i tre typer av undervisningsmetoder som varit vanligt förekommande i sökning av källorna. Det övergripande temat som arbetats fram är *explicit undervisning* där *phonicsundervisning*, *integrerad av- och inkodning* och *multisensorisk undervisning* är underteman. Ytterligare teman är *lärares didaktiska val* och *lärares kompetenser om läsinlärning och läsutveckling*.

4.4 Artificiell Intelligens

Vid arbetet med litteraturstudien har Artificiell Intelligens, mer specifikt AI-tjänsten ChatGPT använts för att beskriva svenska och engelska begrepp. För att få en så exakt förklaring som möjligt har hela stycket där begreppet använts klistrats in i AI-tjänsten. Därefter har en förklaring av det specifika begreppet efterfrågats i sitt sammanhang. Vid användningen av AI har vi använt ett kritiskt förhållningssätt utifrån den kunskap vi besitter och rimligheten för förklaringen. Utöver detta har AI inte använts till hjälp för litteraturstudien.

5. Resultat

Under resultatavsnittet besvaras studiens frågeställningar. Strukturen för avsnittet är uppdelat i de teman som arbetats fram under analysen med huvudrubriken *5.1 Vikten och effekterna av explicita läsundervisningsmetoder* vars underrubriker representerar de huvudsakliga undervisningsmetoderna som de vetenskapliga källorna belyst. Rubriken *5.2 Lärares didaktiska val* och dess underrubrik riktar fokus mot lärares kompetenser för att stötta elevers avkodningssvårigheter och tidiga läsinlärning.

5.1 Vikten och effekterna av explicita läsundervisningsmetoder

Flertalet studier som analyserats har betonat vikten av explicit undervisning för att stötta den tidiga avkodningsinlärningen (Bøg et al., 2019; Campbell et al., 2008; Joshi et al., 2002; Juel & Minden-Cupp, 2000; Levlin & Nakeva von Mentzer, 2020; Roberts & Meiring, 2006; Ryder et al., 2008; Weiser, 2013).

Vikten av en explicit undervisning betonas särskilt i en interventionsstudie av Ryder et al. (2008, s. 349) som undersökte hur explicita instruktioner och undervisningssätt påverkade avkodningsförmågan hos elever med lässvårigheter. Effekterna testades på 24 elever som antingen deltog i interventionsgruppen eller kontrollgruppen (Ryder et al., 2008, s. 354). Fokuset på de explicita instruktionerna låg på fonemisk medvetenhet samt den fonemiskt baserade avkodningen (Ryder et al., 2008, s. 365–366). Lektionerna innehöll tre huvudkomponenter som berörde övningar i fonemisk medvetenhet, grafem-fonemrelationer, samt övningar som kopplade tillbaka till dessa relationer genom olika övningar för att befästa kunskapen. I övningarna för fonemisk medvetenhet fick eleverna utforska rim, räkna stavelser samt identifiera och laborera med fonem. De aktiviteter som berörde fonemisk medvetenhet var främst muntliga där eleverna uppmanades att känna efter vad som hände i munnen när de uttalade fonemen. Nya fonem och dess bokstav introducerades en åt gången (Ryder et al., 2008, s. 362).

Resultatet i Ryder et al. :s studie (2008, s. 363-364) visade att elever i interventionsgruppen presterade märkvärdigt bättre än kontrollgruppen i efter-testerna. Genom interventionen utvecklade eleverna med lässvårigheter sin fonologiska medvetenhet, avkodningsförmåga och ordigenkänning, där resultaten visade sig varaktiga två år efter studien vid en uppföljningsmätning (Ryder et al., 2008, s. 363–364). Resultatet går i linje med en liknande interventionsstudie där elever som fick delta i phonicsundervisning med explicit och

systematisk design visade ökad avkodningsförmåga, medan kontrollgruppen som deltog i ordinarie klassrumsundervisning inte nådde signifikanta framsteg (Joshi et al., 2002, s. 238).

5.1.1 Phonics som undervisningsmetod

Ett genomgående tema i de analyserade källorna var tillämpningen av phonicsundervisning. Phonics innebär att utveckla kunskap om bokstav och ljud, samt kopplingen där emellan för att förstå sambandet (Juel & Minden-Cupp, 2000, s. 461).

Levlin och Nakeva von Mentzer (2020, s. 429) har genomfört en interventionsstudie som undersökt effekten av systematisk phonicsundervisning på elever med lässvårigheter i årskurs 2. En annan studie av Juel och Minden-Cupp (2000) byggde på klassobservationer och individuella bedömningar. Trots studiernas olika tillvägagångssätt resulterade de ändå i liknande slutsatser. Levlin och Nakeva von Mentzer (2020, s. 429–432) jämförde phonicsundervisning med ordinarie klassrumsundervisning genom att två elevgrupper fick delta i båda undervisningssituationerna under olika tidsperioder. Eleverna som deltog i phonicsundervisningen fick öva på fonem-grafemkopplingar, fonemisk medvetenhet och ordigenkänning, där fonemsegmentering och fonemblandning⁵ ingick. Vid övningar i ordigenkänning introducerades först ord med enklare fonologisk struktur för att garantera elevers förmåga att avkoda dessa innan mer komplexa ord presenterades (Levlin & Nakeva von Mentzer, 2020, s. 429–432).

Juel och Minden-Cupps studie (2000, s. 484–485) belyser att elever med låga literacykunskaper främjades av en stor mängd phonics. ”Onset and rime” är en metod inom phonics där man delar upp ord i två delar som beskrivs vara till fördel för att hjälpa elever att avkoda nya ord, förstå mönster och läsa ord lättare. Till exempel i ordet katt, är /k/ ”onset” och /att/ är ”rime”. Elever kan nyttja kunskapen om dessa delar separat för att känna igen nya ord (Juel & Minden-Cupp, 2000, s. 462–463). ”Onset and rime” kan tillsammans med modellering av hur okända ord bemöts vara tillräckligt för att elever ska bli självlärande (Juel & Minden-Cupp, 2000, s. 488). Det visade sig vara gynnsamt att börja med phonicsaktiviteter, för att sedan övergå till andra aktiviteter med fokus på ordförråd och läsförståelse. Resultatet går att ställa i relation till interventionsstudien

---

⁵ Fonemblandning innebar att sy ihop enskilda fonem till ord (Levlin & Nakeva von Mentzer, 2020, s. 431.)

(Levlin & Nakeva von Mentzer, 2020) som kunde tyda stora effekter på elevers pseudoord-läsning och ”sight word”⁶-läsning efter deltagande i phonicsundervisning. Störst effekt syntes på elevers pseudoord-läsning, vilket kan bero på att läsning av sådana ord kräver stora kunskaper om fonem-grafemkorrespondenterna (Levlin & Nakeva von Mentzer, 2020, s. 427). Kunskap vid läsning av pseudoord kan leda till förbättrad ”sight word”-läsning genom att elever kan använda sig av tidigare kunskaper för att upptäcka ortografiska mönster i nya ord (Levlin & Nakeva von Mentzer 2020, s. 437–438).

5.1.2 Undervisningsmetod med integrerad av- och inkodning

En annan undervisningsmetod som förekommit i flertalet studier är kombinerad av- och inkodningsundervisning. Av- och inkodningsträning har en del likheter, som kan nyttjas för att den ena färdigheten ska främja den andra. Weiser (2013) likväl Roberts och Meiring (2006) har undersökt effekterna av detta. I studien av Weiser (2013) fick elever delta i interventionen *Proactive Early Interventions in Reading*, som grundade sig i smågruppsundervisning med fokus på att hjälpa elever förstå den alfabetiska principen samt utveckla elevers läskunnighet. Interventionen kombinerade av- och inkodning genom tydliga instruktioner och systematiska sessioner (Weiser, 2013, s. 165). Argumentet att av- och inkodning bör kombineras stödjer även interventionsstudien av Roberts och Meiring (2006), även den med fokus på en systematisk phonicsundervisning. Syftet med deras studie var att jämföra effekten av phonicsundervisning i en litteratur-kontext kontra en stavnings-kontext.

Resultat från studiernas (Roberts & Meiring, 2006; Weiser, 2013) före- och eftermätningar visade att en integrerad av- och inkodningsundervisning var framgångsrikt. Både av- och inkodning kräver en fonologisk samt ortografisk bearbetningsförmåga. Genom att inkludera stavning och skrivande i läsinläringen kan uttalade fonem relateras till det skrivna grafemet och därigenom bindas samman till ord (Weiser, 2013, s. 161). Sådan övning kan hjälpa elever att utveckla ortografiska representationer av ord som kan användas vid både av- och inkodning (Weiser, 2013, s. 176). Roberts och Meiring (2006, s. 708) kunde se att undervisningen gav bäst resultat när den genomfördes i ett ”stavnings-sammanhang”, där effekterna visade sig varaktiga i elevernas skrivande och läsförståelse i årskurs 5. Elevernas kunskapsutveckling av bokstav-ljudrelationerna som sedan kunde

---

⁶ ”Sight Words” är hörfrekventa ord som elever lär sig känna igen vid första anblick utan att behöva avkoda (Sightwords, u.å).

appliceras vid läsning och stavning, ledde med tiden till att förståelseprocesserna underlättades (Roberts & Meiring, 2006, s. 708). När phonics inkluderades i en stavningskontext kunde eleverna rikta uppmärksamhet mot den fonemiska aspekten av ord, där phonicsstrategier var mer troliga att användas. Eleverna med låg alfabetisk kunskap som deltog i stavnings-kontexten började i större utsträckning använda sig av avkodning som lässtrategi efter studien (Roberts & Meiring, 2006, s. 707). Eftermätningen visade att eleverna i stavnings-kontexten överträffade litteratur-kontextens resultat i läsning och stavning av pseudoord, samt stavning av existerande ord (Roberts & Meiring, 2006, s. 705). En viktig aspekt gällande den kombinerade undervisningen konstaterades vara en explicit avkodningsinstruktion och övning genom modellering (Weiser, 2013, s. 176). Det här går i linje med Roberts och Meiring (2006, s. 709) som kunde konstatera att litteratur-kontexten endast var effektiv när det fanns systematiska och explicita phonicskomponenter i samspel med litteraturen. Resultat från studien av Weiser (2013, s. 176) antyder att en integrerad undervisning i av- och inkodning kan vara den saknade länken för att stötta elevers läsutveckling, även för elever med risk för lässvårigheter.

5.1.3 Multisensorisk undervisningsmetod

Vid sökandet av framgångsrika undervisningsmetoder för avkodningsinlärning betonade flera studier effekten av multisensorisk metod. Bøg et al. (2019) har studerat effekten av projektet *Läsklar*, som riktade fokus mot utveckling av den fonologiska medvetenheten, samt bokstav-ljudrelationerna med hjälp av multisensoriska inslag. En annan interventionsstudie av Joshi et al. (2002) har undersökt en multisensorisk metod som ägnar sig åt att förbättra elevers läsförmåga. Enligt Bøg et al. (2019, s. 5) används de multisensoriska metoderna för att aktivera flera sinnen samt förbättra minneskapaciteten hos elever. Studien av Joshi et al. (2002, s. 233) hade sin utgångspunkt i *Language Basics: Elementary*, som är en multisensorisk instruktionsmetod. Undervisningen i metoden lägger stor vikt på en explicit, systematisk, direkt och sekventiell instruktion. En tredje interventionsstudie av Campbell et al. (2008, s. 267) undersökte effekten på elevers avkodningsförmåga av en explicit och systematisk phonicsundervisning, även den med multisensoriska inslag. Samtliga interventionsstudier (Bøg et al., 2019; Campbell et al., 2008; Joshi et al., 2002) visade goda resultat på elevers avkodningsförmåga. Före- och eftermätningar har tydliggjort vad en välorganiserad och systematisk undervisning, som utgår från multisensoriska metoder kan åstadkomma. Utöver avkodningsförmågan har elevers fonologiska medvetenhet ökat i både studien av Bøg et al. (2019) och Joshi et al.

(2002). Likheten mellan studiernas multisensoriska metoder utgick från att aktivera flera sinnen för att stärka inläringen. Joshi et al. (2002, s. 234) beskriver att studien kombinerat två eller fler multisensoriska element för att uttrycka eller ta emot information. Studierna (Bøg et al., 2019, s. 7; Campbell et al., 2008, s. 269; Joshi et al., 2002, s. 234) har använt sig av inslag som aktiverat det auditiva, visuella och kinestetiska⁷ sinnet, vilket utgör den multisensoriska metoden. Utöver dessa sinnen, nämner Bøg et al. (2019, s. 7) att eleverna även aktiverade det taktila⁸ sinnet, samt det episodiska minnet⁹.

Projektet *Läsklar* (Bøg et al., 2019, s. 7) beskrivs ha tre huvudsyften. Dels vill projektet hjälpa elever utveckla förståelse för att ord både har ett innehåll och en ljudmässig form, dels låta elever se relationen mellan ljud och bokstav. Projektet vill även bidra till förståelsen för hur man avkodar enkla ord. Elever som deltog var de som ansågs ha en risk att hamna i lässvårigheter. Studien genomfördes antingen en-till-en eller en-till-två (Bøg et al., 2019, s. 6). Strukturen för sessionerna var indelad i tre steg, där multisensoriska element genomsyrade samtliga moment. De multisensoriska inslagen för steg 1 var lerfigurer vars begynnelsebokstäver motsvarade språkljud, ett handalfabet samt ett "hus" dit figurerna skulle flytta in. Vid steg 2 skulle eleverna ljuda hela ord som visades på utvalda bilder. Steg 3 gav möjlighet för eleverna att öva på hastighet och flyt i sin avkodning, med hjälp av kort med korta stavelser. När eleverna flyttar figurerna menar Bøg et al. (2019, s. 7) att minnet får en hävstång då det taktila, visuella, auditiva och kinestetiska sinnet kopplas på. Samtidigt skapas en berättelse om figurerna vilket aktiverar det episodiska minnet. Figurerna i sig skapar även en motivation hos eleverna. Handalfabetet väcker också flera sinnen och kan vara till hjälp vid fortsatt textläsning (Bøg et al., 2019, s. 12). Resultaten från projektet *Läsklar* blev tydliga genom före- och eftermätningar som visade att eleverna i interventionsgruppen kunde avkoda ca sex fler ord än kontrollgruppen. Dessutom syntes positiva effekter på den fonologiska medvetenheten. I relation till *What Works Clearinghouse* visade interventionen goda effekter både vid mätning av avkodning, bokstavskännet och fonologisk medvetenhet (Bøg et al., 2019, s. 12).

I studien av Joshi et al. (2002, s. 234) fick eleverna i interventionsgruppen delta i

---

7 Det kinestetiska sinnet, också kallat "känslan av position" (Elvderdal, u.å.).

8 Det taktila sinnet är också kallat för känselsinnet (Elvderdal, u.å.).

9 I det episodiska minnet är minnet för självbiografiska händelser (Bøg et al., 2019, s. 7).

helklassundervisning där explicit och systematisk phonicsundervisning stod i fokus. Studien genomfördes i fyra klasser i årskurs 1. De två klasser som utgjorde interventionsgrupperna fick ta del av multisensoriska läsinstruktioner. Både kontrollgruppen och interventionsgruppen fick daglig literacyundervisning. Resultatet visade att interventionsgrupperna gjort signifikanta framsteg i avkodning, fonologisk medvetenhet samt läsförståelse, medan kontrollgruppen endast förbättrat sin läsförståelse (Joshi et al., 2002, s. 237). Joshi et al. (2002, s. 239) konstaterar att tidig systematisk och syntetisk phonicsinstruktion kan motverka lässmisslyckanden. Interventionsstudien av Campbell et al. (2008, s. 267) utgick från att dagligen ge sex elever som ansågs vara ”treatment resisters¹⁰”, extra phonicsundervisning med adderade multisensoriska element. Resultatet (Campbell et al., 2008, s. 290–291) visade positiva effekter på samtliga elevers läsförmågor. Elevernas förmåga att avkoda ord med strukturen vokal-konsonant samt konsonant-vokal-konsonant, ökade när multisensoriska inslag kompletterade phonicsundervisningen. De multisensoriska elementen som inkluderades var formationer av bokstäver, tapping och bokstavsmagneter (Campbell et al., 2008, s. 276).

5.2 Lärares didaktiska val

Vid sökningar av källor efter elevers avkodningsförmågor och tidiga läsinlärning framkom en tydlig koppling mellan lärares kompetenser och framgångsrik läsundervisning, samt hur lärare mest framgångsrikt kan stötta sina elever.

För att lärare ska kunna utforma en effektiv och framgångsrik undervisning krävs goda didaktiska kunskaper, som utgår från varje elev (Alatalo, 2011, s. 187). En studie av Duek et al. (2022) byggde på observationer i en årskurs 3, samt intervju med klassläraren. I intervjun uttryckte klassläraren en ignorans för en flerspråkig interagerad läsundervisning (Duek et al., 2022, s. 61). Klassläraren antydde att det är hennes uppgift att hjälpa sina elever utveckla det svenska språket på mest effektivt sätt, därav riktar hon inte fokus åt att inkludera ett andraspråksperspektiv i undervisningen (Duek et al., 2022, s. 63). I en studie av Lund et al. (2024) undersökte de elever på en mångkulturell skola och hur skillnaden var innan och efter en flerspråkig interagerad skolform. Till skillnad från det klassläraren i Duek et al. :s studie (2022) delar med sig av så belyser Lund et al. :s studie (2024, s. 157) att man vill arbeta med att direktinteragera nyanlända elever, bland annat genom att

---

¹⁰ Eleverna ansågs vara ”treatment resisters” eftersom de inte uppnådde riktmärket för läsning av nonsensord och muntligt läsflyt i ett test som utvärderade elevers läsfärdigheter (Campbell et al., 2008, s. 271).

specialpedagoger finns till och stöttar de elever som främst är i språkutvecklingsbehov. Det visas även från nationella proven i svenska att eleverna fick bättre resultat efter införandet av en mer integrerad skolform (Lund et al., 2024, s. 163). Egerhag et al. :s studie (2023, s. 187–188) betonade också vikten av att lärare tidigt ska få en överblick över elevers läskunskaper för att därefter kunna differentiera instruktionerna efter varje elevs förutsättningar, samt att elever bör få rätt stöd i rätt tid. Med fördel kan elever med olika modersmål inkluderas i samma läsinterventionsgrupper för att stötta varandras avkodningsutveckling. Elevers förstaspråk kan ha ett annat ortografiskt djup, vilket också kan påverka deras avkodningsförmåga (Egerhag et al., 2023, s. 178). En god avkodningsförmåga är viktigt för elever både med svenska som första- och andraspråk. Genom tidiga interventioner med fokus på avkodning, kan elever med svenska som första- och andraspråk nå goda resultat (Egerhag et al., 2023, s. 187).

För att fortsatt göra lämpliga och framgångsrika didaktiska val lyfte Juel och Minden-Cupp :s studie (2000, s. 484–485) betydelsen av en differentierad undervisning, eftersom alla elever inte gynnas av samma undervisning. Elever med tidigare erfarenheter som låg på en mellannivå i läskunnighet utvecklade läs- och skrivförmågor genom arbete med läsning och skrivande av text. Elever med låga läs- och skrivfärdigheter kunde möta detta först med undervisning i smågrupper och en strukturerad läroplan som betonar phonics. Juel och Minden-Cupp (2000, s. 482) förklarade att ju längre tid elever med låga läs- och skrivfärdigheter arbetade i smågrupper, istället för helklassundervisning, desto bättre gick det för dem. De belyste dock oro över att lärare inte har tillräckligt med kompetens för att hantera dessa nivåanpassade grupper. För det första påpekar studien att dessa grupperingar, historiskt sätt, ofta blir permanenta och att eleverna aldrig får chansen att utvecklas vidare. För det andra hanterar lärare dessa grupper på olika sätt när det gäller hur de ger beröm, vilka frågor som ställs, hur läsfel bemöts och vilken tid som ägnas till läsning. Det här leder till negativa konsekvenser för elever med låga läs- och skrivfärdigheter då de kräver tydligare instruktioner och annan typ av respons på sina fel (Juel & Minden-Cupp, 2000, s. 482). Lärare bör också använda metoder mer eftertänksamt för att främja en förbättrad läsning och bör ha kunskap om vilka metoder som är mest effektiva (Juel & Minden-Cupp, 2000, s. 488).

Ett annat sätt att utforma sin undervisning på är utifrån modellen *The Simple View of Reading*. Lärare kan dra nytta av modellen som beskriver sambandet mellan

avkodningsförmågan och den språkliga förståelsen och att den bör inkluderas i den tidiga läsundervisningen (Egerhag et al., 2023, s. 187). Levlin (2014, s. 5) hänvisar i sin avhandling till flertalet studier som anser att det i de tidiga skolåren inte finns korrelationer mellan avkodningsförmågan och hörförståelsen, där hörförståelsen i detta fall är benämning för språkförståelsen. Däremot finns det ett samband mellan hörförståelsen och avkodningen i relation till läsförståelsen.

Utöver utformningen av undervisning skriver Duek et al. (2022, s. 58) i sin studie efter intervjun med den verksamma läraren att det är viktigt att som engagerad lärare hitta varje enskild elevs intresse för att motivera till läsning. Det här stärker även Roberts och Meiring (2006, s. 709) som dessutom understryker att det är upp till lärare att investera tid och att anstränga sig för att hitta litteratur som lämpar sig för systematisk undervisning.

5.2.1 Lärares kompetenser om läsinlärning och läsutveckling

Förutom kompetens om hur lärare bör utforma sin undervisning för att stötta avkodningsinlärningen, behöver lärare även ha goda kunskaper om vad avkodning innebär. Lärare behöver ha erfarenhetsbaserade och teoretiska kunskaper om läsutvecklingsprocessen (Alatalo, 2011, s. 116). I ett kunskapstest som involverade avkodning visade lärare med mycket lång yrkeserfarenhet, samt de lärarna med en positiv inställning till avkodning bättre resultat (Alatalo, 2011, s. 139–140). Risken med att lärare inte har tillräckligt med kunskaper och engagemang för att undervisa i avkodning kan leda till att elever får klara sig själva och att lärare bara får hoppas på att eleverna till slut utvecklar en god läsförmåga. Det här kan senare leda till att det blir svårt för lärare att identifiera var eleverna ligger i sin språkliga utveckling (Alatalo, 2011, s. 177).

Utöver lärares avkodningskunskaper behöver de även ha kunskap om elevers personliga utveckling, där både sociala och kognitiva aspekter vägs in i bedömningen (Andersson & Löfgren, 2021, s. 45–47). Alatalo (2011) stärker det Egerhag et al. (2023) tidigare beskrivit om att lärare bör ge rätt stöd i rätt tid. Alatalo (2011, s. 115) betonar att klasslärare tidigt vill identifiera elevers potentiella lässvårigheter och belyser vikten av att få information från elevernas tidigare lärare. Samtidigt uttrycker Alatalo (2011, s. 115) att det är nödvändigt att vänta tills elever blir mogna innan de kan bedöma om en elev har lässvårigheter eller inte. Det kan också vara svårt för lärare att lägga märke till när en elev är tillräckligt mogen eller om det handlar om lässvårigheter. Många lärare vill gärna

invänta och se ifall eleven kan komma igång självständigt innan några åtgärder sätts in. Alatalo (2011, s. 116) anser däremot att det är viktigt att lärare tidigt arbetar strukturerat och systematiskt för att stötta elevers läsutveckling, istället för att ta beslut utefter deras mognadsstadie. Andersson och Löfgren (2021, s. 47) har intervjuat lärare som betonar det Alatalo (2011) belyser om att lärare vill få information från elevers tidigare lärare vad gäller sociala och kognitiva anpassningar. Andersson och Löfgren (2021, s. 47) belyser att elever inte enbart bör bedömas utifrån deras kognitiva aspekter, utan även deras sociala aspekter måste tas hänsyn till. Sociala bedömningar görs utefter elevers beteenden och känslor medan de kognitiva utgår från vilken nivå de ligger på i deras avkodning. Lärare i intervjun gjorde både informella och formella bedömningar då de ansåg att en stor del av hur de ska bedöma deras elever ligger i att uppmärksamma och identifiera varje enskild elevs behov (Andersson & Löfgren, 2021, s. 47).

6. Diskussion

I diskussionsavsnittet redovisas litteraturstudiens metoddiskussion och resultatdiskussion. Under *6.1 Metoddiskussion*, beskrivs upplevelsen av informationssökningen och vad som kommit att påverka studiens sökningar, samt reflektioner över genomförandet av metoden. Under rubriken *6.2 Resultatdiskussion* diskuteras litteraturstudiens resultat i relation till syfte och frågeställningar samt lärarprofessionen. Slutligen föreslås vidare forskning.

6.1 Metoddiskussion

Sökningar av källor har främst gjorts genom databasen ERIC, då söktjänsten Primo tenderade att ha färre relevanta källor. Hade fler databaser eller söktjänster använts hade det troligvis resulterat i en bredare sökning som kunnat påverka resultatet. Vid sökningar i ERIC kan träffarna ha påverkats av att den avancerade sökfunktionen inte använts. Däremot har trunkeringar, synonymer samt den booleska operatorn *AND* använts för att få en mer träffsäker datainsamling. Sökningarna har filtrerats på år 2000 och framåt, vilket är ett brett tidsspann. Anledningen till det är för att de metoder som funnits har varit forskningsaktuella och beprövade under många år och är därmed fortfarande av relevans för elevers läsinlärning. Urvalet av källorna har inkluderat internationella studier vilket innebär en risk för att studierna inte är direkt överförbara till Sveriges läsundervisning eller språk. En studie som inkluderats har exempelvis utförts i Nya Zeeland där en annan ortografi står i centrum, däremot anser vi att det kan finnas kunskap att hämta från effekterna av den. Trots att språket skiljer sig finns det ändå likheter i metoder, vilket stärker studiernas relevans för vårt urval.

Litteraturstudien har haft ett begränsat tidsomfång vilket kan ha påverkat resultatet, till exempel vid sökning av material. Sökorden vidgades efter den initiala sökningen då ett mönster i vanligt förekommande metoder började framträda. Därigenom blev det fortsatta sökandet inte helt objektivt då vi valde källor som kunde relateras till varandra och som hade liknelser. Majoriteten av de inkluderade studierna har en kvantitativ design där före- och eftermätningar genomförts för att mäta effekterna av undervisningsmetoderna, vilket gör effekterna av metoderna mer konkreta. Våra förkunskaper om avkodning och undervisningsmetoder för tidig läsinlärning kan ha påverkat urvalet av källor då vi i lärarutbildningen lärt oss både om phonics och multisensoriska inlärningssätt. Däremot har de analyserade studierna sett positiva effekter av metoderna vilket stärker relevansen för resultatet.

6.2 Resultatdiskussion

Syftet med litteraturstudien var att undersöka hur vetenskapliga studier beskriver att lärare i F-3 kan utforma den tidiga läsundervisningen i det heterogena klassrummet. Litteraturstudien sökte efter framgångsrika undervisningsmetoder med fokus på att stötta elevers avkodningssvårigheter och tidiga läsinlärning.

6.2.1 Framgångsrika undervisningsmetoder

Det som uppmärksammats i litteraturstudiens resultat kopplat till frågeställning 1 är tre undervisningsmetoder som visat goda effekter på elevers avkodningsförmåga, alla med explicita och systematiska tillvägagångssätt i grunden. Undervisningsmetoderna som beskrivits i resultatet kan i relation till litteraturstudiens syfte anses framgångsrika (Bøg et al., 2019; Campbell et al., 2008; Joshi et al., 2002; Juel & Minden-Cupp, 2000; Levlin & Nakeva von Mentzer, 2020; Roberts & Meiring, 2006; Ryder et al., 2008; Weiser, 2013). Phonics har benämnts i flertalet studier (Bøg et al., 2019; Campbell et al., 2008; Joshi et al., 2002; Juel & Minden-Cupp, 2000; Levlin & Nakeva von Mentzer, 2020; Roberts & Meiring, 2006; Ryder et al., 2008; Weiser, 2013), vilket kan stärka relevansen av att inkludera den i tidig läsundervisning. Phonics har visat sig grundläggande för att befästa fonem-grafemrelationer, ordigenkänning samt utveckling av den fonemiska och fonologiska medvetenheten. Integrerad av- och inkodningsundervisning kan nyttja dessa kunskaper för att gynna både av- och inkodningsförmågan (Roberts & Meiring, 2006; Weiser, 2013). Den multisensoriska undervisningen hjälper elever befästa kunskap genom påkoppling av flera sinnen (Bøg et al., 2019; Campbell et al., 2008; Joshi et al., 2002), vilket kan göra den funktionella läsundervisningen mer lustfylld. Dessutom har studierna poängterat vikten av explicit undervisning där ny information förs fram genom meningsfulla möten och relateras till tidigare kunskaper samt framtida användningsområden (Bøg et al., 2019; Campbell et al., 2008; Joshi et al., 2002; Juel & Minden-Cupp, 2000; Levlin & Nakeva von Mentzer, 2020; Roberts & Meiring, 2006; Ryder et al., 2008; Weiser, 2013).

Generellt är det inga studier som endast haft effekt på avkodningen, utan det har även gått att mäta effekterna av flera andra komponenter inom tidig läsutveckling som gynnats av samma undervisning. Exempelvis har samtliga källor som besvarat frågeställning 1 benämnt utvecklingen av elevers fonologiska samt fonemiska medvetenhet, vilka inkluderar grundläggande kunskaper som elever måste besitta för att uppnå en god

avkodning (Frank & Herrlin, 2023, s. 58–59). Analysen har uppmärksammat att flertalet studier är interventioner (Bøg et al., 2019; Campbell et al., 2008; Joshi et al., 2002; Levlin & Nakeva von Mentzer, 2020; Roberts & Meiring, 2006; Ryder et al., 2008; Weiser, 2013), ofta med smågruppsundervisning, vilket kan relateras till att alla elever inte gynnas av samma undervisning eller anpassningar. Elever har individuella erfarenheter och behov som kan påverka deras läsutveckling (Ryder et al., 2007, s. 351). Däremot är en aspekt att ta hänsyn till att studierna som betonat olika undervisningsmetoder ofta haft utgångspunkt i hur läraren kan utforma undervisningen och vad effekterna utav den blivit på elevers avkodningsförmåga. Elevernas egna upplevelser av undervisningen och hur de påverkas av den framgår aldrig, vilket är ett bristande perspektiv för hur framgångsrika undervisningsmetoderna egentligen är för elevers engagemang och motivation.

Precis som Schmidt (2023b, s. 59) beskriver finns det en stor spridning i elevers läsförmågor, och vi anser att det är värt att poängtera att alla elever befinner sig i olika faser inom avkodningsutvecklingen. En del elever kan ha knäckt läskoden redan innan skolstart och befinner sig i den ortografiska läsningen. Medan andra elever kan befinna sig i pseudoläsningssfasen eller den logografiska fasen under en längre tid. De variationer som kan tydas inom elevers avkodningsutveckling kräver stora kompetenser hos läraren och är viktiga att ha hänsyn till. Undervisningen behöver differentieras och anpassas efter varje elev, vilket är en utmanade uppgift. Exempelvis som Juel och Minden-Cupp (2000, s. 484) beskriver gynnas en del elever av en strukturerad phonicsundervisning, medan andra elever behöver utmanas genom annan läsundervisning.

6.2.2 Lärarkompetenser

Utöver vilka undervisningsmetoder som är framgångsrika har litteraturstudien även kunnat konstatera att omfattande lärarkompetenser krävs för att göra goda didaktiska val samt för att stötta den tidiga avkodnings- och läsinläringen. Läsningen är central för ett aktivt samhällsdeltagande, och skolan bär ett stort ansvar att ge eleverna rätt möjligheter till att bilda den kunskap som krävs (Skolverket, 2024b, s. 12). Eftersom det moderna klassrummet har en stor spridning av erfarenheter, behov och kunskaper, krävs en bred kompetens hos lärare för att möjliggöra att undervisningen når ut till alla elever. Avkodning måste ses i ett större sammanhang som en förmåga som möjliggör vidare läsframgångar. Det viktiga i undervisning med avkodning är att den funktionella aspekten av läsning måste kombineras med upplevelsebaserad, reflekterande och kritisk läsning för

att engagera elever till nya läsoplevelser (Schmidt, 2021, s. 95). Som Alatalo (2011, s. 139–140) beskriver var det de lärare med störst intresse för avkodning och flest yrkeserfarenheter som presterade bäst i kunskapstestet. Det här går att knyta an till det Duek et al :s studie (2022, s. 58) betonar om att lärare bör engagera sina elever och intressera dem för läsning, vilket Schmidts (2021, s. 83–84) tre balanserade läsaspekter möjliggör. Utan god avkodning kan elever inte uppnå läsförståelse, även om språkförståelsen fungerar väl. Både avkodningen och språkförståelsen, som ingår i modellen *The Simple View of Reading* måste utvecklas för att läsförståelsen ska få chans att äga rum (Nation, 2019, s. 48).

De försämrade resultaten i PIRLS (Skolverket, 2023a, s. 22) indikerar eventuella brister i läsundervisningen under de tidiga skolåren. Undersökningen testar delvis elevers läsförståelse, vilket avkodningen förutsätter. PIRLS genomförs i årskurs 4, men resultaten är ändå relevanta och går i linje med att elever med lässvårigheter i de tidiga skolåren också tenderar att ha kvar samma svårigheter i de senare årskurserna (Herkner, 2022, s. 17). Däremot indikerar PISA, som undersöker läsförståelsen hos 15-åringar, att elever som är födda i Sverige visar bättre resultat än de med utländsk bakgrund (Skolverket, 2023b, s. 30). Det finns även variationer av elever med annat modersmål vad gäller deras erfarenheter, beroende på när de har invandrat till Sverige. De som har invandrat innan skolstart visas få bättre resultat än de som invandrat efter skolstart. Det här visar att ju fler erfarenheter elever har av det svenska språket, desto större chans finns det att klara av svenskundervisningen (Skolverket, 2023b, s. 32). I resultaten från PIRLS har det också gått att tyda kopplingar mellan elevers hemresurser och läsförmågor (Skolverket, 2023a, s. 74), vilket måste beaktas när det gäller utformning av undervisningen samt vilka anpassningar som görs för att stötta alla elever. I Duek et al :s intervju (2022, s. 61) med klassläraren framgår det att klassläraren saknar kunskaper och erfarenheter i undervisning för andraspråkstalande elever. Klassläraren antyder att fokus ska riktas åt svenskan och att det exempelvis inte är relevant att jämföra svenska ord med elevers andraspråk. Lund et al. (2024, s. 163) motsätter det här då resultatet från elevers nationella prov i svenska förbättrats för alla elever oavsett förstaspråk, när en flerspråkig skolform inkluderades. I studien tillsammans med klassläraren finns det inget som säger att hennes undervisningssätt är framgångsrikt för elever med andraspråk. Duek et al. (2022, s. 64) ifrågasätter det här och antyder att även elever med svenska som andraspråk har rätt till svenskundervisning anpassad efter dem. Den integrerade flerspråkiga skolformen som

Lund et al. (2024) lyfter visade fler fördelar, vilket ledde till en mer individanpassad undervisning som var till fördel för varje enskild elev oavsett deras förstaspråk.

6.2.3 Vikten av en tidig och effektiv läsundervisning

Resultatet från litteraturstudien är starkt relaterat till lärarprofessionen. I läroplanen beskrivs det att skolans uppdrag är att skapa en likvärdig utbildning (Skolverket, 2024b, s. 6). Därför är det viktigt att elevernas tidiga läsinlärning stöttas, identifieras och differentieras för att undvika den negativa Matteuseffekten i läsutvecklingen (Carreker et al., 2007, s. 188). Om elevers eventuella lässvårigheter inte uppmärksammas i tid finns risk för att de upplever misslyckanden, vilket kan påverka deras tilltro till sig själva (Bøg et al., 2019, s. 4). Det är därför viktigt att alla elever får de förutsättningar som krävs för att läsutvecklingen ska gå i rätt riktning där stora gap mellan elevers framgångar försöker minimeras genom differentierad och kompensatorisk undervisning.

Avslutningsvis kan vi konstatera att det krävs goda ämnesdidaktiska kunskaper av lärare för att främja elevers tidiga läsinlärning och läsutveckling. Idag lever vi i ett samhälle med en större kulturell mångfald, vilket skolan inte får vända ryggen till då det innebär att det kompensatoriska uppdraget inte förverkligas. Lärares kunskaper behöver också utvecklas tillsammans med samhället. Dessutom bär elever med sig olika läserfarenheter in i skolans värld vilket gör att de automatiskt hamnar på olika nivåer i sin läsning. Det här är viktiga aspekter för lärare att ta hänsyn till för att främja elevers tidiga läsinlärning. Det är även viktigt att lärare lägger grunden för läsning via avkodning då litteraturstudien har visat att en god avkodningsförmåga möjliggör framtida läsframgångar. Litteraturstudiens analyserade undervisningsmetoder har visat sig vara framgångsrika och kan därför vara till fördel för att lärare ska lyckas med en effektiv avkodningsundervisning.

6.3 Vidare forskning

Resultat från litteraturstudien har visat flera goda exempel på hur en välorganiserad undervisning kan genomföras för att nå goda elevresultat. Läs-kris-debatten har på vissa håll antytt att lärare saknar kompetenser och vägledning vad gäller hur de ska genomföra den tidiga läsundervisningen, vilket hade varit intressant att undersöka vidare. Skolverket beskriver att resultaten från PIRLS, som visade elevers försämrade läsförståelse, inte går att kopplas samman med någon specifik orsak (Skolverket, 2023a, s. 22). Därför hade det varit av intresse att utforska vad elevers resultat egentligen grundar sig i. Sådan forskning

hade kunnat genomföras genom observationer för att se och jämföra hur verksamma lärare i F-3 faktiskt arbetar med den tidiga avkodningsinlärningen, i relation till det litteraturstudien betonat. Dessutom hade en sådan observation kunnat undersöka vilket stöd elever med avkodningssvårigheter faktiskt får.

Det som kunnat tydas i litteraturstudien är det bristande elevperspektivet i studierna. De har till största del endast mätt undervisningsmetodernas effekter på avkodningsförmågan, samt andra förmågor. Därför anser vi att det hade varit intressant att forska vidare om elevers upplevelser, motivation och engagemang av den exempelvis systematiska phonicsundervisningen. Trots att lärare vill utforma en så effektiv läsundervisning som möjligt, är det viktigt att ha elevers upplevelser av den i beaktning. Annars är risken att effekterna avtar som en följd av elevers bristande intresse.

Referenslista

- Alatalo, T. (2011). *Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1–3 - om lärares möjligheter och hinder*. [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. Gupea.
<http://hdl.handle.net/2077/25658>
- Andersson, U. B., & Löfgren, H. (2021). Bedömningar för anpassning i tidig läsundervisning: Lärares erfarenheter av att utveckla elevers avkodningsförmåga. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 26(4), 30–49
<https://doi.org/10.15626/pfs26.04.02>
- Bøg, M., Dietrichson, J. & Aldenius Isaksson, I. (2019). *En multisensorisk läsinlärningsmetod för elever med risk för lässvårigheter - Resultat från ett randomiserat fältexperiment* (Rapport 2019:8). Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.
<https://www.ifau.se/Forskning/Publikationer/Rapporter/2019/en-multisensorisk-lasinlarningsmetod-for-elever-med-risk-for-lassvarigheter/>
- Campbell, M.L., Helf, S. & Cooke, N.L. (2008). Effects of Adding Multisensory Components to a Supplemental Reading Program on the Decoding Skills of Treatment Resisters. *Education & Treatment of Children*, 31(3), 267-295.
- Carreker, S. H., Neuhaus, G. F., Swank, P. R., Johnson, P., Monfils, M. J., & Montemayor, M. L. (2007). Teachers With Linguistically Informed Knowledge of Reading Subskills are Associated with a Matthew Effect in Reading Comprehension for Monolingual and Bilingual Students. *Reading Psychology*, 28(2), 187–212. <https://doi.org/10.1080/02702710601186456>
- Castles, A., Rastle, K. & Nation, K. (2018). Ending the Reading Wars: Reading Acquisition From Novice to Expert. *Psychological Science in the Public Interest*, 19(1), 5-51. <https://doi.org/10.1177/1529100618772271>
- Duek, S., Lindholm, A., & Ljung Egeland, B. (2022). Läsundervisning i en språkligt heterogen lågstadielklass. *Utbildning & Lärande*, 16(1), 51–67.
<https://doi.org/10.58714/ul.v16i1.11296>
- Egerhag, H., Fälth, L., Nilvius, C., Selenius, H., & Svensson, I. (2023). Promoting decoding among young students with Swedish as a first and second language within a response to intervention model. *Journal of Childhood, Education & Society*, 4(2), 176–192.
<https://doi.org/10.37291/2717638X.202342282>

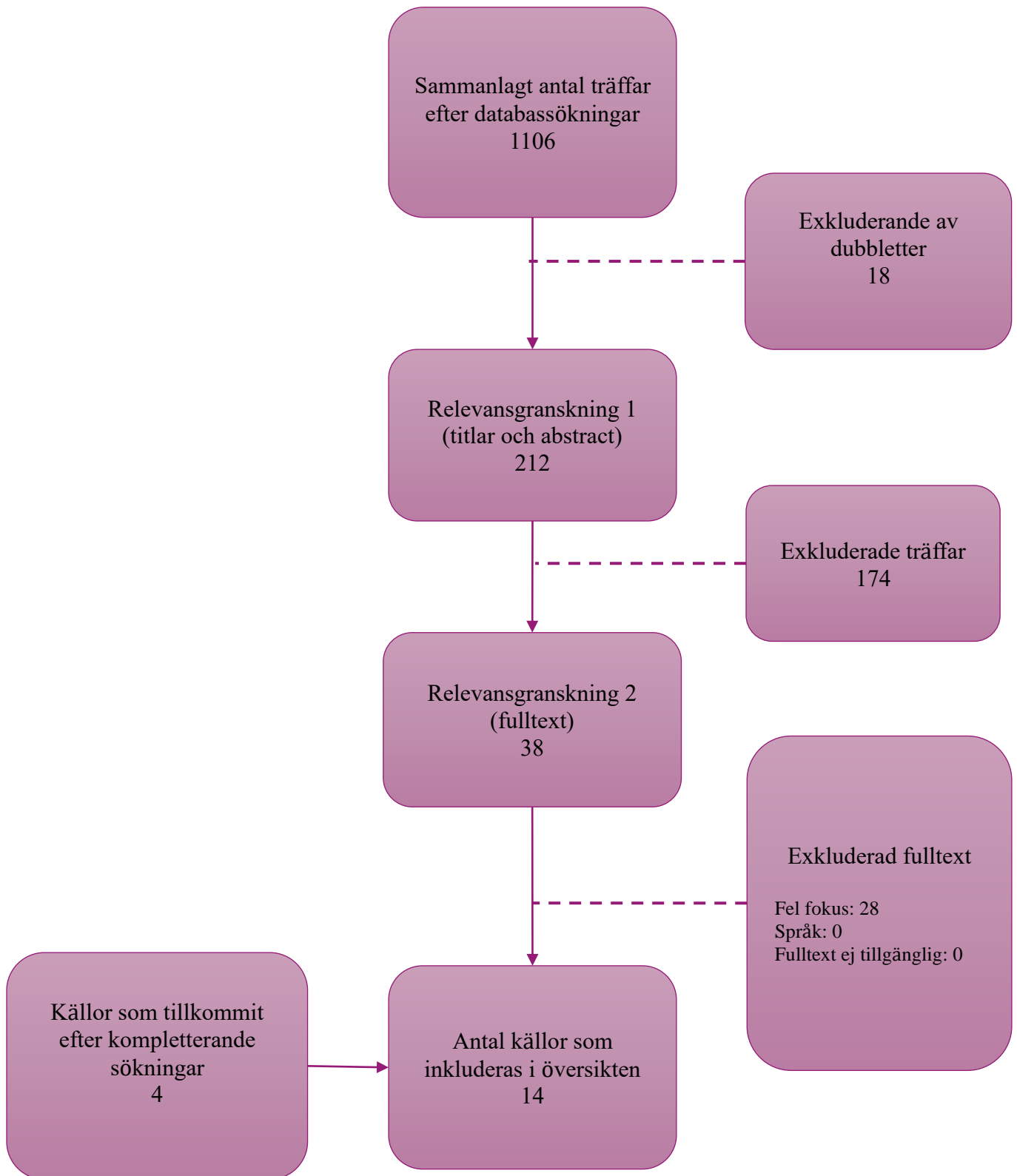
- Elverdal. (u.å.). *Lekplatsen är en stor motorisk träningsbana*. Hämtad 17 mars, 2025, från <https://elverdal.se/raadgivning/foerskolor/de-tre-sinnena>
- Frank, E. & Herrlin, K. (2023). Avkodning. I T. Alatalo (Red.), *Läsundervisningens grunder* (s. 57–69). Gleerups.
- Fälth, L. & Hallin, E. H. (2023). *Så löser vi läskrisen på lågstadiet*. Näringslivets Skolforum. https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/sa-loser-vi-laskrisen-pa-lagstadiet_1204228.html
- Fälth, L., Selenius, H. & Egerhag, H. (2022). A cross-sectional study on reading among young L1 and L2 students in Sweden. *European Journal of Special Needs Education*, 38(2), 233-244. <https://doi.org/10.1080/08856257.2022.2050973>
- Herkner, B. (2022). *Studier av läsrelaterade språkliga förmågor i förskola och läsutveckling i grundskola*. [Doktorsavhandling, Stockholms universitet]. DiVa. <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1616764/FULLTEXT01.pdf>
- Joshi, R. M., Dahlgren, M., & Boulware-Gooden, R. (2002). Teaching reading in an inner city school through a multisensory teaching approach. *Annals of Dyslexia*, 52, 229-242.
- Juel, C., & Minden-Cupp, C. (2000). Learning to Read Words: Linguistic Units and Instructional Strategies. *Reading Research Quarterly*, 35(4), 458–492. <https://doi.org/10.1598/RRQ.35.4.2>
- Levlin, M. (2014). *Lässvårigheter, språklig förmåga och skolresultat i tidiga skolår. En undersökning av 44 elever i årskurs 2 till 3* [Doktorsavhandling, Umeå Universitet]. DiVa. <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:763839/FULLTEXT01.pdf>
- Levlin, M. & Nakeva von Mentzer, C. (2019). An evaluation of systematized phonics on reading proficiency in Swedish second grade poor readers: Effects on pseudoword and sight word reading skills. *Dyslexia*, 26(4), 427–441. <https://doi.org/10.1002/dys.1669>
- Lund, A., Osman, A., & Lund, S. (2024). Interaktionsförutsättningar och skolframgång i en mångkulturell lågstadieskola: En fallstudie om hur skolläda och pedagoger arbetar med styrd skolintegration. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 29(3–4), 142–170. <https://doi.org/10.15626/pfs29.0304.06>

- Nationellt centrum för svenska som andraspråk. (2024, 29 september). "Läskrisen" behöver ett andraspråksperspektiv. Stockholms universitet.
<https://www.su.se/nationellt-centrum-for-svenska-som-andrasprak/nyheter/1%C3%A4skrisen-beh%C3%B6ver-ett-andraspr%C3%A5ksperspektiv-1.759261>
- Nation, K. (2019). Children's reading difficulties, language, and reflections on the simple view of reading. *Australian Journal of Learning Difficulties*, 24(1), 47–73.
<https://doi.org/10.1080/19404158.2019.1609272>
- Nilholm, C. (2017). SMART – Ett sätt att genomföra forskningsöversikter. Studentlitteratur.
- Rektor Linnea. (2024, 8 september). Till läsningens försvar. *Rektor_linneas blogg: För en bättre skola*. <https://rektorlinnea.com/2024/09/08/till-lasningens-forsvar/>
- Roberts, T.A. & Meiring, A. (2006). Teaching Phonics in the Context of Children's Literature or Spelling: Influences on First-Grade Reading, Spelling, and Writing and Fifth-Grade Comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 98(4), 690-713. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.98.4.690>
- Rupley, W.H., Blair, T. R. & Nichols, W. D. (2009). Effective Reading Instruction for Struggling Readers: The Role of Direct/Explicit Teaching. *Reading & Writing Quarterly*, 25(2-3), 125-138.
- Ryder, J. F., Tunmer, W. E., & Greaney, K. T. (2008). Explicit instruction in phonemic awareness and phonemically based decoding skills as an intervention strategy for struggling readers in whole language classrooms. *Reading and writing*, 21(4), 349-369. <https://doi.org/10.1007/s11145-007-9080-z>
- Schmidt, C. (2021). Kulturakuten som en praktikgemenskap kring barnlitteratur: "Här kommer vi rakt in tillsammans!". *Pedagogisk forskning i Sverige*, 26(4), 81–99. <https://doi.org/10.15626/pfs26.04.04>
- Schmidt, C. (2023a, 4 december). Debatt: Läsning är mer än bokstäver och ljud. Grundskolläraren. <https://www.vilarare.se/grundskollararen/vi-larare-debatt/debatt-lasning-ar-mer-an-bokstaver-och-ljud/>
- Schmidt, C. (2023b). *Kommunikativa klassrumspraktiker - Tidig läs- och skrivundervisning* (1 uppl.). Studentlitteratur.
- Sightwords. (u.å.) *Sight Words*. Hämtad 5 mars, 2025, från <https://sightwords.com/sight-words/>

- Skolverket. 2022. *Kommentarer till allmänna råd för arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*.
<https://www.skolverket.se/publikationer?id=10021>
- Skolverket. (2023a). *PIRLS 2021: Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv* (internationella studier).
<https://www.skolverket.se/getFile?file=11490>
- Skolverket. (2023b). *PISA 2022: 15-åringas kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap* (internationella studier).
<https://www.skolverket.se/getFile?file=12177>
- Skolverket. (2024a). *Elever och skolenheter i grundskolan - Läsåret 2023/24*.
<https://www.skolverket.se/publikationer?id=12612>
- Skolverket. (2024b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Lgr22 (2. Rev. Uppl.)*. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=13074>
- Weiser, B.L. (2013). Ameliorating Reading Disabilities Early: Examining an Effective Encoding and Decoding Prevention Instruction Model. *Learning Disability Quarterly*, 36(2), 161–177. <https://doi.org/10.1177/0731948712450017>

Bilagor

Bilaga 1: Diagram över urvalsprocessen

Bilaga 2: Översikt över analyserat material

Författare Titel Tidskrift Publiceringsår	Syfte	Design Urval Datainsamling Land	Studiens teoretiska utgångspunkt/ ram	Resultat
Alatalo, T. <i>Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1-3 - om lärares möjligheter och hinder.</i> Göteborgs Universitet 2011	Avhandlingen har sitt fokus på lärares möjligheter och framgångar för en lyckad läs- och skrivundervisning.	Avhandling Kvantitativ och kvalitativ Intervju med 249 lärare, kunskapstest på 269 lärare och 31 speciallärare Empirisk data Sverige	Avhandlingen tar utgångspunkt i kunskapsläget inom läsforskningen, samt teoretiska begrepp.	Resultatet från kunskapstesterna visade att lärares kunskaper om läs- och skrivinlärning varierar. En orsak var variation i erfarenhet, fortbildning och attityder.
Andersson, U.B. & Löfgren, H. <i>Bedömningar för anpassning i tidig läsundervisning: Lärares erfarenheter av att utveckla elever avkodningsförmåga</i> Pedagogisk forskning i Sverige 2021	Studien undersökte hur förskollärare och lågstadielärare använder bedömningsinformation för att anpassa den tidiga läsundervisningen. Fokuset låg främst på avkodning.	Avhandling Narrativ intervjustudie Kvalitativ 12 lärare Intervjuer, data från ett läsprojekt Sverige	Avhandlingen har en narrativ utgångspunkt.	Studiens resultat visade att lärare tar hänsyn till både kognitiva och sociala bedömningsaspekter när de formar avkodningsundervisning. Arbetet med bedömning och anpassningar ställer höga krav på lärarens professionella kompetenser och kunskaper.
Bøg, M., Dietrichson, J. & Aldenius Isaksson, A. <i>En multisensorisk läsinlärningsmetod för elever med risk för lässvårigheter – Resultat från ett</i>	En rapport som utfört en intervention vid namn "Läsklar". Den undersökte en multisensorisk läsinlärningsmetod för elever med risk för lässvårigheter.	Kvasi-experimentell design Intervention Randomiserat fältexperiment 161 elever (130 förskoleklasser, 31 årskurs	Studien tar sin utgångspunkt i tidigare forskning om "tutoring" samt begrepp. Den tar även utgångspunkt i kostnadseffektivitet.	Lästräningen visade positiva effekter på både avkodningsförmågan samt bokstavskänedom. Den visade även positiva effekter på den fonologiska medvetenheten och

<i>randomiserat fältexperiment</i> Institutet för arbetsmarknads och utbildningspolitisk utvärdering 2019		1) på 12 svenska skolor 24% av urvalet hade någon form av specificerad orsak till förhöjd risk av lässvårigheter Före- och eftertester Sverige		även mått på självtillit. Insignifikanta resultat på läsglädje och motivation. Resultaten var varaktiga vid en uppföljningsmätning.
Campbell, M.L., Helf, S. & Cooke, N.L. <i>Effects of Adding Multisensory Components to a Supplemental Reading Program on the Decoding Skills of Treatment Resisters</i> Education & Treatment of Children 2008	Denna studie analyserade hur multisensoriska element integrerat i explicit och systematisk phonicsundervisning påverkade elevers läsutveckling.	Intervention Empirisk Kvantitativ 6 elever, årskurs 2. Ansågs vara "treatment resisters" Före- och eftertester USA	Artikeln tar utgångspunkt i begrepp och teorier om bland annat systematisk och explicit phonics-undervisning, samt Matteuseffekten.	Resultatet visade att 6/6 elever gjorde framsteg i sin läsning, där avkodning ingick, när multisensoriska inslag nyttjades.
Duek, S., Lindholm, A. & Ljung Egelang, B. <i>Läsundervisning i en språkligt heterogen lågstadielklass</i> Utbildning & Lärande 2022	Artikeln undersökte läsundervisningen i ett heterogent klassrum, med fokus på hur läraren utformar sin undervisning för att möta första- som andraspråkselever.	Kvalitativ Observation och intervju Årskurs 3, en verksam lärare med lång erfarenhet Sverige	Artikeln tar utgångspunkt i Cummins teorier om literacitet och flerspråkighet.	Resultat från studien visade att lärare har begränsade kunskaper om undervisning för elever med svenska som andraspråk.

Egerhag, H., Fälth, L., Nilvius, C. Selenius, H. & Svensson, I. <i>Promoting decoding among young students with Swedish as a first and second language within a response to intervention model</i> Journal of Childhood, Education & Society 2023	Studien undersökte hur tidiga läsinstruktioner med utgångspunkt i RTI (Response to Intervention) kan gynna läsförmågan hos elever med svenska som första- och andraspråk i de tidiga skolåren. Fokuset för läsundervisningen låg på avkodningsförmågan.	Intervention Kvantitativ Åk 1 & 2, 113 elever, varav 30 SVA-elever Före- och eftertester, LegiLexi Sverige	Artikelns utgångspunkt i begrepp och teorier som <i>The Simple View of Reading</i> och <i>Linguistic Interdependent Hypothesis</i>.	Resultat visade att RTI-modellen har potential att främja avkodningen, men på olika nivåer när man jämförde elever med svenska som förstaspråk och svenska som andraspråk.
Joshi, R.M., Dahlgren, M. & Boulware-Gooden, R. <i>Teaching Reading in an Inner City School through a Multisensory Teaching Approach</i> Annals of Dyslexia 2002	Studiens syfte var att undersöka effekterna av multisensorisk undervisning för att förbättra elevers läsförmåga.	Intervention Kvantitativ & kvalitativ Fyra klasser i årskurs 1 Före- och eftertester, observationer USA	Artikelns utgångspunkt i teoretiska begrepp och tidigare forskning om Orton-Gillingham metoden.	Resultat visade att behandlingsgruppen gjorde signifikanta framsteg i fonologisk medvetenhet, avkodning och läsförståelse medan kontrollgruppen endast visade förbättrade resultat i läsförståelse.
Juel, C. & Minden-Cupp, C. <i>Learning to Read Words: Linguistic Units and Instructional Strategies</i>	Studiens syfte var att undersöka hur phonicsundervisning var mest funktionellt baserat på barns erfarenheter, samt hur lärare hanterar detta.	Observationsstudie Kvantitativ & Kvalitativ Fyra klasser i årskurs 1	Artikelns utgångspunkt i begrepp och teorier om elevers läsutveckling, som bland annat grundar sig i hypotesen om	Resultatet visade att phonicsundervisning var givande för de barn som inte hade mycket erfarenheter av läsning, men de elever som hade tidigare erfarenheter gynnades mest av undervisning

Reading Research Quarterly 2000		Observationer, bedömningar Före- och efter- tester USA	elevers sjävlärande.	med fackboksläsning och skrivande av texter. Resultatet visade även att lärare oftast inte hade lätt för att veta hur de ska handskas med elever som låg på en svagare nivå.
Levlin, M. <i>Lässvårigheter, språklig förmåga och skolresultat i tidiga skolår. En undersökning av 44 elever i årskurs 2 till 3</i> Umeå Universitet 2014	Syftet med avhandlingen var att undersöka hur tidiga lässvårigheter i samband med variationer av språkförståelse påverkar resultaten i nationella proven i årskurs 3.	Avhandling Kvantitativ och kvalitativ Elever i årskurs 2 och 3 Screening, tester, Nationella prov Sverige	Avhandlingen tar utgångspunkt i teorier och begrepp, som <i>The Simple View of Reading</i> .	Resultatet visade att elever med läsförståelsesvårigheter inte kommer klara nationella proven och att avkodningsförmågan inte är tillräcklig för att uppnå en god läsförståelse.
Levlin, M. & Nakeva von Mentzer, C. <i>An evaluation of systematized phonics on reading proficiency in Swedish second grade poor readers: Effects on pseudoword and sight word reading skills</i> Dyslexia 2020	Artikeln undersökte effekten av en systematisk phonicsundervisning vid ordläsning.	Kvasi- experimentell design Intervention Kvantitativ Åk 2, 49 elever som ansågs vara "poor readers" Före- och efter- tester Sverige	Artikeln tar utgångspunkt i tidigare forskning samt begrepp och teorier om tidig läsinlärning, som en explicit undervisning med phonics.	Resultat visade att elever gjorde störst framsteg efter deltagande i systematisk phonicsundervisning, kontra ordinarie klassrumsundervisning.
Lund, A., Osman, A. & Lund, S. <i>Interaktionsförutsät- ningar och</i>	Studien undersökte hur skolledare och pedagoger arbetar med en ny organisatoriskt, elevsammansättning	Kvalitativ & kvantitativ fallstudie Elever i årskurs 3 och	Artikeln tar sin utgångspunkt i ett kultursociologiskt perspektiv.	Resultat visade att elever fick högre resultat på nationella proven i svenska och svenska som andraspråk när skolan

<i>skolframgång i en mångkulturell lågstadieskola.</i> Pedagogisk forskning i Sverige 2024	, socialt och pedagogiskt och betydelsen arbetet får för elevers relationer gentemot varandra och elevers skolframgång. Studien riktade fokus åt att hitta en lösning för hur lärare ska arbeta med den mångkulturalitet som är vanligt förekommande i svenska skolan just nu.	skolaktörer på en skola i Sverige. Fältanteckningar Kommundata Sverige		interagerade en mer flerspråkig skolform.
Roberts, T.A. & Meiring, A. <i>Teaching phonics in the context of children's literature or spelling: Influences on first-grade reading, spelling, and writing and fifth-grade comprehension</i> Journal of Educational Psychology 2006	Studien jämförde effekterna av phonics i en stavningskontext, med phonics i en litteraturkontext.	Intervention Kvantitativ Två klasser i årskurs 1 (61 elever) Uppgifter, Före- och eftertester USA	Artikeln tar sin utgångspunkt i begrepp och teorier, samt tidigare forskning om phonics.	Resultat från studien visade att undervisning med phonics var mer effektiv i en stavningskontext än i arbete med litteratur.
Ryder, J.F., Tunmer, W.E. & Greaney, K.T. <i>Explicit instruction in phonemic awareness and phonemically</i>	Undersökte effekten av explicit instruktion i fonemisk medvetenhet och avkodningsfärdigheter, hos elever med läs och	Intervention Kvantitativ & Kvalitativ 24 elever, 6-7 år, med lässvårigheter	Artikeln tar utgångspunkt i forskning som betonat begrepp och teorier om fonemisk medvetenhet och	Resultatet från eftertesterna visade att interventionsgruppen överpresterande kontrollgruppen, i tester på fonemisk medvetenhet, avkodning av

<i>based decoding skills as an intervention strategy for struggling readers in whole language classrooms</i> Reading and Writing 2007	skrivsvårigheter i en ”Whole Language” undervisningsmiljö.	Före- och efter-tester Intervjuer och observationer Nya Zeeland	explicit undervisning.	pseudoord, ordigenkänning och läsförståelse. Varaktiga resultat två år efter interventionen.
Weiser, B.L. <i>Ameliorating Reading Disabilities Early: Examining an Effective Encoding and Decoding Prevention Instruction Model</i> Learning Disability Quarterly 2013	Syftet med studien var att avgöra hur eller om en integrerad av- och inkodningsundervisning skulle gynna elever med lässvårigheter, i jämförelse med de elever som får mindre eller ingen inkodningsträning.	Intervention Kvalitativ & kvantitativ 175 elever i årskurs 1 med risk för lässvårigheter Utvärderingar/b edömningar, observationer Före- och efter-tester USA	Artikeln tar sin utgångspunkt i den synergistiska relationen mellan av- och inkodning.	Resultatet visade att en integrerad in och avkodningsinstruktion i årkurs 1, samt interventioner, kan vara det som saknas för att minska och till och med kanske förebygga framtida lässmisslyckanden för elever med tidigare känd risk för lässvårigheter.